

O'.HOSHIMOV "JINNI BO'LISH OSON EKAN" HIKOYASIDA
MAVHUM OTLARNING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI
(INGLIZ TILI BILAN QIYOSIY)

Bardiyeva Gulasal Umidbek qizi
Urganch davlat universiteti talabasi

Annatsiya: Ushbu maqolada O'tkir Hoshimovning "Jinni bo'lish oson ekan" hikoyasidagi mavhum otlarning lingvokulturologik xususiyatlari ingliz tili bilan qiyosiy tarzda tahlilga tortilgan.

Kalit so'zlar: lingvomadaniyat, milliy xarakter, mavhum otlar, tarjima, sinonimik qator.

Annotation: In this article, the linguistic and cultural characteristics of abstract nouns in O'tkir Hashimov's story "It's easy to be crazy" are analyzed in a comparative way with the English language.

Key words: linguistic culture, national character, abstract nouns, translation, synonym series.

Аннотация: В данной статье лингвокультурные особенности абстрактных существительных в рассказе Откира Гашимова «Легко сойти с ума» анализируются в сравнительном ключе с английским языком.

Ключевые слова: лингвокультура, национальный характер, абстрактные существительные, перевод, синонимический ряд.

Har bir tilda yozilayotgan asar o'sha tilning xususiyatlari, madaniyati va urf-odatlariga tayangan holda hosil bo'lgan leksik qatlami asosida yaratiladi. Har qanday asarga xalq madaniyatining aksi singdirilgan bo'ladi. Xalqning madaniyati esa tildagi so'zlar, ularning turli ma'no nozikliklari va hatto uning grammatikasida ham namoyon bo'ladi. Bu esa bevosita lingvomadaniyatshunosik bilan bog'liq.

O'tkir Hoshimov hikoyalarida mavhum otlarning keng qo'llanilishi va ulardagi ayrim ma'no qirralarining boshqa tillarda qanday ifodalanishi, ushbu ma'nolarning ularda ham mavjud yoki mavjud emasligi o'zbek tilining muhim lingvokulturologik xususiyatlaridan biridir. Xususan, ingliz tili bilan qiyoslaydigan bo'lsak, har ikkala tilning ham o'ziga xos jihatlari namoyon bo'ladi.

Quyida O'.Hoshimovning "Jinni bo'lish oson ekan" hikoyasidagi mavhum otlarning lingvokulturologik xususiyatlarini ingliz tili bilan qiyoslagan holda tahlilga tortamiz.

Sen-ku, savob bo'lar deb to'xtaysan, DAN hodimi ko'rib qolsa, kirakashlik qilyapsan, deb taloningni teshib beradi¹.

¹ O'. Hoshimov. Hajviy hikoyalar. –Toshkent: "O'qituvchi" NMIU, 2017. –B.9.

O'zbek tilida keng qo'llaniluvchi savob so'zi ingliz tilida yaxshilik mavhum oti bilan bir xil, ya'ni good deed deb tarjima qilinadi. Ammo o'zbek tilida bu so'zlarning ma'no qirralarida tafovut mavjud. Savob so'zi yaxshilik so'zidan farqli o'laroq, diniy atama sifatida qaraladi.

Savob – diniy e'tiqotga ko'ra Xudoning marhamatiga loyiq ish va shunday ish uchun Xudoning marhamati. Nima ish qildim? Gunohmi, savobmi? (Oybek "Tanlangan asarlar" [Yormat]). <https://uz.m.wiktionary.org/wiki/savob>

Yaxshilik so'zi esa kengroq ma'noga ega bo'lib, beminnat qilingan har qanday oddiy yordamga nisbatan ham qo'llanila oladi. I do a good deed every day (Men har kuni bitta savob ish qilaman) gapida good deed diniy jihatdan yaxshi amalni bildirsa, For once in my life I'm doing a good deed... And It is useful (Men hayotimda birinchi marta yaxshilik qilyapman va u foydali) gapida good deed o'zbek tiliga yordam, yaxshilik deb tarjima qilinadi.

Bir o'limdan qolganingga shukur qilmaysanmi, xumpar?²

Shuningdek , shukur so'zining ham lingvomadaniyatimizga xosligi ingliz tilida bildiradigan ma'nosidan va qanday tarjima qilinishidan ko'rinib turadi.

Bu mavhum ot ingliz tilida minnatdorchilik, rozilik, tashakkur, raxmat, mamnuniyat so'zlarining barchasi bilan gratitude so'zi orqali ifodalanadi. <https://islom.ziyouz.com/fatvo/turli-masalalar/shukr-nima-uning-ma-nosi-va-ado-etilishi-qanday-bo-ladi> . Ammo o'zbek tilida yaxshilik qiluvchining yaxshiligini mamnunlik ila e'tirof etishni ulamolar shukur deyishgan. Toatlarni davomli ado etish va gunohlardan saqlanish amaliy shukurdir. Bundan ma'lumki, o'zbek tili leksikasida yuqoridagi sinonimik qatordagi har bir so'zning o'zgacha va farqli ma'no nozikliklari mavjud bo'lib, ular orasida shukur so'zi ko'pincha islom diniga xos atama hisoblanadi.

He smiled at them with gratitude (U ularga mamnuniyat bilan jilmaydi) gapida hamda Muslims must say gratitude for their every breath (Musulmonlar har nafasleri uchun shukur aytishlari kerak) gapida qo'llangan gratitude so'zi ingliz tilida bir xil so'z bilan ifodalanayotgan bo'lsa-da, o'zbek tilida mutlaqo boshqa ma'nolarni anglatmoqda.

Uyga telefon qilsam, xotinboydan baloga qolaman³.

Tilimizda ma'noviy sinonimlar hisoblangan so'zlarning har birida alohida ma'nolar mavjud bo'ladi. Masalan, muammo, baxtsizlik, musibat, omadsizlik, balo, kulfat so'zlarining har birida alohida ma'no qirralari bor. Lekin ingliz tilida ularning barchasi bir so'z bilan ifodalash mumkin. Bu so'zlar ingliz tiliga misfortune deb tarjima qilinadi. <https://uz.opentran.net/ingliz-ozbek-tarjima/misfortune.html>

Balo va baxtsizlik so'zlari orasidagi tafovut quyidagi gaplarda ma'lum bo'ladi. We had the misfortune to run into a violent storm (Bizda kuchli bo'ronga uchrab qolish

² O'. Hoshimov. Hajvii hikoyalar. –Toshkent: "O'qituvchi" NMIU, 2017. –B. 12.

³ O'. Hoshimov. Hajvii hikoyalar. –Toshkent: "O'qituvchi" NMIU, 2017. –B. 12.

baxtsizligi bor) gapidagi misfortune soʻziga qaraganda He was a big misfortune for strange mother (U oʻgay onasi uchun katta balo edi) gapidagi misfortune soʻzi kuchli maʼno ifodalamoqda va mazmun jihatdan bir-biridan farq qiladi. Ularning bittasi oʻrnida ikkinchisi qoʻllansa, koʻzlangan maʼnoni bera olmaydi.

Balo- sinov, ofat, musibat maʼnolarini bildirib, biror voqea-hodisa, harakat tufayli yuzaga keladigan falokat, tashvish. Taqdirning balosi koʻp , saqlansa panasi koʻp . Sadaqa baloni yer, tovba – gunohni. (Xalq maqollaridan). <https://uz.m.wiktionary.org/wiki/balo>

Baxtsizlik - baxti kulmaganlik, baxtga erishmaganlik; omadsizlik.

◆ Baxt bilan baxtsizlik yetaklashib yurarkan-da doim. Oʻ. Hoshimov, Qalbingga quloq sol. Anvarning bu holati balki oila baxtsizligidan, ota-ona bagʻrida yayramaganligidan tugʻilgandir desak, uning ikki ogʻasi bunday emas edshshr. A. Qodiriy, Mehrobdan chayon. Sevuvchilar vasl oqshomida baxt sharobini ichisha, bular baxtsizlik ogʻusini ichmoqda edilar. M. Ismoilov, Fargʻona t.o

◆ U boʻy-basti choʻzilib, turmush qurdi-yu, boshiga baxtsizlik yogʻdi. H. Shams, Dushman. <https://uz.wiktionary.org/wiki/baxtsizlik#Ma%CA%BCnosi>

Doʻstimga ahvolni tushuntirdim⁴.

“Jinni boʻlish oson ekan” hikoyasidagi yana bir mavhum ot ahvol soʻzining bir necha maʼnolari mavjud boʻlib, ular ingliz tilida ham maʼnosiga mos muqobiliga ega. Ularga quyidagilarni keltirish mumkin.

1. Vaziyat, holat maʼnosi - condition: The car is in very good condition (bu mashina juda yaxshi ahvolda);

2. Vaziyat, sharoit maʼnosi – situation: Her news put me in a difficult situation (Uning yangiliklari meni qiyin vaziyatga qoʻydi);

3. Holat maʼnosi – state: Water exists in three states: liquid, gaseous, and solid (Suv uch xil holatda mavjud boʻladi: suyuqlik, gaz va qattiq jism);

4. Sogʻlik, tibbiy holat maʼnosi – condition: He suffers from a serious heart condition (U jiddiy yurak tibbiy holatidan aziyat chekadi);

5. Hamma narsa, har narsa, hammasi – everything: You look upset – is everything all right? (Sen gʻamgin koʻrinding, hammasi yaxshimi?) gapida hammasi va ahvol soʻzlari sinonim va ularni almastirib qoʻllash mumkin.

6. Kayfiyat, shasht maʼnosi – mood: He was in no mood for being polite to visitors (U tashrif buyuruvchilarga muloyim boʻladigan ahvolda, kayfiyatda, emas edi); <https://uz.m.wiktionary.org/wiki/ahvol>

Yuqoridagi gaplarda ahvol soʻzi anglatadigan turlicha maʼnolarining har biri alohida soʻzlar orqali ingliz tiliga tarjima qilinishini koʻrib chiqdik. Deyarli, ularning har biri millatning milliy xarakterini koʻrsatuvchi mavhum otlardir.

⁴ Oʻ. Hoshimov. Hajviy hikoyalar. –Toshkent: “Oʻqituvchi” NMIU, 2017. –B. 12.

O'zbek tilidagi kuch, quvvat so'zlarining sinonimi hisoblangan mador so'zi ingliz tiliga energy, strength, vigour deb tarjima qilinadi. <https://uz.opentran.net/ingliz-ozbek-tarjima/energy.html> Ammo bu ma'noda ko'pincha energy so'zi qo'llanadi. Chunki vigour ko'proq g'ayrat ma'nosi ustunligiga ega. <https://uz.m.wiktionary.org/wiki/mador>

They set about their work with youthful vigour and enthusiasm (Ular o'z ishlarini yoshlarga xos g'ayrat va ishtiyoq bilan boshlashdi) gapida vigour so'zi mador deb tarjima qilinmaydi, balki g'ayrat bu gapga mos.

Tilimizdagi har bir so'z o'zining o'zgacha ma'no qirralarini namoyon qilishi bilan ajralib turadi va lingvomadaniyatimizni ochib berishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'. Hoshimov. Hajviy hikoyalar. –Toshkent: “O'qituvchi” NMIU, 2017.
2. <https://uz.m.wiktionary.org/wiki/savob>
3. <https://islom.ziyouz.com/fatvo/turli-masalalar/shukr-nima-uning-ma-nosi-va-ado-etilishi-qanday-bo-ladi>
4. <https://uz.opentran.net/ingliz-ozbek-tarjima/misfortune.html>
5. <https://uz.m.wiktionary.org/wiki/balo>
6. <https://uz.wiktionary.org/wiki/baxtsizlik#Ma%CA%BCnosi>
7. <https://uz.m.wiktionary.org/wiki/ahvol>
8. <https://uz.opentran.net/ingliz-ozbek-tarjima/energy.html>
9. <https://uz.m.wiktionary.org/wiki/mador>
10. Wisdom inglizcha-o'zbekcha so'zlar ilovasi.